

กรมปศุสัตว์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ไก่ฟ้าหลวง

Fahluang Chicken

ไก่ฟ้าหลวง

Fahluang Chicken

ที่ปรึกษา

นายสัตวแพทย์สมชวน รัตนมังคลานนท์
นายสัตวแพทย์ประกาศ ภิญญ์ชีพ
นายพงษ์พันธ์ ธรรมมา
นายต๋นย สำขวัญ
นายธีรวิทย์ ชาวบุบผา

อธิบดีกรมปศุสัตว์
รองอธิบดีกรมปศุสัตว์
รองอธิบดีกรมปศุสัตว์
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์
ผู้อำนวยการกองงานพระราชดำริและ
กิจการกรมพิเศษ

เรียบเรียงโดย

นายเจนรงค์ สำมวงศ์
นางสาวกาญจนา ธรรมรัตน์
นายธวัชชัย แถวถากำ
ว่าที่ ร.ต.ศุภมานต์ วงศ์เทศ
นายชัยตรี บุญดี

หัวหน้ากลุ่มวิจัยและพัฒนาสัตว์ปีก
หัวหน้าฝ่ายโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์แม่ฮ่องสอน
นักวิชาการสัตวบาลปฏิบัติการ
นักวิชาการสัตวบาลปฏิบัติการ

สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์
กองงานพระราชดำริและกิจการกรมพิเศษ
กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร และทรงงานโครงการตามพระราชดำริในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ทอดพระเนตรเห็นไม้ขนสีเหลืองอ่อนของชาวเขาเลี้ยวไว้ จึงทรงมีพระราชกระแสรับสั่งแก่เจ้าหน้าที่รับเสด็จฯ ว่าควรอนุรักษ์และขยายพันธุ์ไม้พันธุ์นี้ไว้ พร้อมพระราชทานชื่อว่า “ไม้สีฟ้า” กรมปศุสัตว์ จึงได้ออกสำรวจและรวบรวมพันธุ์ไม้ของเกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือ นำมาอนุรักษ์ปรับปรุงพันธุ์ จำนวน 3 สายพันธุ์ คือ ไม้สีฟ้า ไม้ฟ้าหลวง และไม้แม่ฮ่องสอน การสร้างฝูงไม้ฟ้าหลวงดำเนินการที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการรวบรวมพันธุ์ไม้ฟ้าหลวงจากชาวเขาในพื้นที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย นำมาคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ตามหลักวิชาการ ทำให้ได้ฝูงไม้พันธุ์ไม้ที่มีสมรรถภาพการผลิตสูงขึ้น

หนังสือเล่มนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของไม้ฟ้าหลวง ซึ่งประกอบไปด้วยประวัติความเป็นมา ลักษณะภายนอกประจำพันธุ์ ลักษณะทางเศรษฐกิจ แผนการผลิตพันธุ์ และการจัดการเลี้ยงดู คณะผู้เรียบเรียงหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเกษตรกร และผู้สนใจ หากมีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข คณะผู้เรียบเรียงยินดีน้อมรับข้อเสนอแนะต่างๆ ท้ายนี้ ขอขอบคุณคณะผู้วิจัยปรับปรุงพันธุ์ไม้แม่ฮ่องสอนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยสนับสนุนข้อมูลในการเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้จนสำเร็จด้วยดี

คณะผู้เรียบเรียง

ตุลาคม 2566

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ประวัติความเป็นมา	1
ลักษณะภายนอกประจำพันธุ์	3
ลักษณะทางเศรษฐกิจ	4
แผนการผสมพันธุ์	7
การคัดเลือกพันธุ์	8
การจัดการเลี้ยงดู	10
อาหารของไก่	11
ปัญหาและการลดปัญหาในการเลี้ยงไก่	12
การลดอัตราการตายของลูกไก่	12
การป้องกันโรค	13

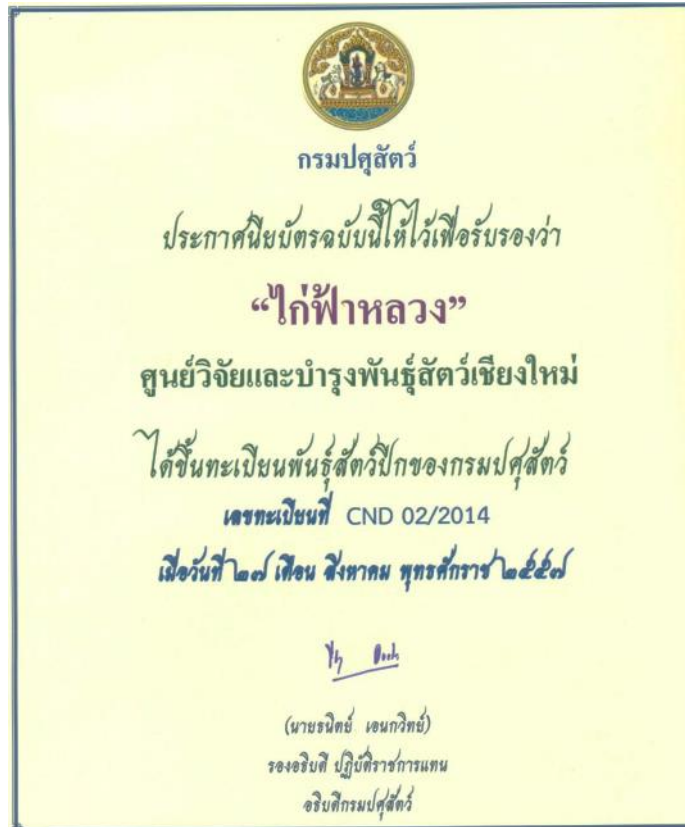
ประวัติความเป็นมา

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร และทรงงานโครงการตามพระราชดำริในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ทอดพระเนตรเห็นไก่ชนสีเหลืองอ่อนของชาวเขาเลี้ยวไว้ จึงทรงมีพระราชกระแสรับสั่งแก่เจ้าหน้าที่รับเสด็จฯ ว่าควรอนุรักษ์และขยายพันธุ์ไก่พันธุ์นี้ไว้ พร้อมพระราชทานชื่อว่า “ไก่ชี่ฟ้า” กรมปศุสัตว์ จึงได้ออกสำรวจและรวบรวมพันธุ์ไก่ของเกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือ นำมาอนุรักษ์ปรับปรุงพันธุ์ จำนวน 3 สายพันธุ์ คือ ไก่ชี่ฟ้า ไก่ฟ้าหลวง และไก่แม่ฮ่องสอน

ไก่ฟ้าหลวง เป็นไก่พื้นเมืองพันธุ์ดั้งเดิมประจำถิ่นที่ชาวเขาในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เลี้ยงกันอย่างแพร่หลายตามหมู่บ้านต่างๆ ในเขตพื้นที่สูง และเป็นที่ยอมรับของชาวเขาในท้องถิ่น อีกทั้งยังมีการส่งไปจำหน่ายที่ต๋อยแม่สะลอง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย สำหรับปรุงเป็นอาหารแก่นักท่องเที่ยว ทำให้สามารถจำหน่ายได้ราคาสูงกว่าไก่พื้นเมืองทั่วไป โดยจำหน่ายได้ในราคา กิโลกรัมละ 100 ถึง 150 บาทขึ้นไป การเลี้ยงไก่ฟ้าหลวงของชาวเขา จะมีการผสมพันธุ์และฟักไข่โดยวิธีธรรมชาติและปล่อยให้แม่ไก่เลี้ยงลูกเอง มีการเสริมอาหารที่หาได้ทั่วไปในหมู่บ้าน เช่น รำ ปลายข้าว ผัก และหญ้าต่างๆ ในบางหมู่บ้านของชาวเขา จะมีกฎหมายห้ามซื้อหรือนำไก่จากที่อื่นมาบริโภค เพื่อเป็นการรักษาพันธุ์และป้องกันโรคระบาดไก่ในหมู่บ้าน การนำไก่พื้นเมืองของพื้นที่ราบหรือไก่ลูกผสมพื้นเมืองต่างๆ ไปส่งเสริมให้ชาวเขาเหล่านี้เลี้ยงจึงไม่ได้รับความนิยมมากนัก

ในปี พ.ศ.2545 กรมปศุสัตว์ได้ร่วมมือกับมูลนิธิโครงการหลวง ดำเนินการสร้างฝูงไก่ฟ้าหลวงขึ้นที่ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการรวบรวมพันธุ์ไก่ฟ้าหลวงจากชาวเขาในพื้นที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย นำมาคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ ทำให้มีสมรรถภาพการผลิต ทั้งด้านการเจริญเติบโตและการให้ผลผลิตไข่ที่ดีขึ้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์ไก่ฟ้าหลวง และนำไปส่งเสริมให้แก่ชาวเขาที่อยู่ในเขตพื้นที่สูงของประเทศไทย

ไก่ฟ้าหลวง ได้ขึ้นทะเบียนพันธุ์สัตว์ของกรมปศุสัตว์ เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2557 เลขทะเบียนที่ CND 02/2014 ซึ่งปัจจุบันศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์แม่ฮ่องสอน อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน หมายเลขโทรศัพท์ 0-5368-4031 เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการอนุรักษ์และกระจายพันธุ์ไก่ฟ้าหลวงสู่เกษตรกร โดยมีเป้าหมายเลี้ยง พ่อพันธุ์ 20 ตัว แม่พันธุ์ 100 ตัว เพื่อผลิตลูกไก่ปีละ 5,500 ตัว

ลักษณะภายนอกประจำพันธุ์

เพศผู้

มีขนหลัง (saddle) สีเหลืองเข้มหรือน้ำตาลแดง ขนลำตัวและหางมีสีดำหรือน้ำเงินเข้ม หงอนจักร ขอบตาปาก แข็ง ผิวหนังและเนื้อมีสีดำ

เพศเมีย

มีขนลำตัวและหลัง สีดำ มีขนสร้อยคอสีเหลืองเข้มหรือน้ำตาลแดง หงอนจักร ขอบตา ปาก แข็ง เนื้อและผิวหนังมีสีดำ

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1. น้ำหนักตัวของไก่ฟ้าหลวงในช่วงอายุต่างๆ

น้ำหนักตัว (กรัม)	เพศผู้	เพศเมีย	คละเพศ
แรกเกิด	25.13	25.01	24.69
1 สัปดาห์	38.27	36.94	37.66
2 สัปดาห์	63.31	63.04	64.34
3 สัปดาห์	109.69	102.00	105.18
4 สัปดาห์	151.51	144.87	148.68
5 สัปดาห์	214.15	199.50	208.00
6 สัปดาห์	295.28	264.62	275.31
7 สัปดาห์	389.26	329.95	356.25
8 สัปดาห์	501.98	443.14	452.68
12 สัปดาห์	1,040.18	828.32	918.81
16 สัปดาห์	1,515.72	1,082.01	1,228.36
20 สัปดาห์	1,738.55	1,292.85	1,400.26
24 สัปดาห์	1,853.85	1,407.30	1,540.77

ที่มา : อุดมศรี และคณะ (2546)

2. สมรรถภาพการให้ไข่ของไก่ฟ้าหลวง

ลักษณะ	ค่าเฉลี่ย
<i>ลักษณะเมื่อให้ไข่ฟองแรก^{1/}</i>	
- อายุเมื่อให้ไข่ฟองแรก (วัน)	174.69
- น้ำหนักตัวเมื่อให้ไข่ฟองแรก (กรัม)	1473.28
- น้ำหนักไข่ฟองแรก (กรัม)	33.15
<i>ผลผลิตไข่</i>	
- จำนวนไข่สะสม 6 เดือน (ฟอง/ตัว) ^{1/}	74.20
- จำนวนไข่สะสมครบ 1 ปี (ฟอง/ตัว) ^{2/}	93.00

ที่มา : ^{1/} อุดมศรี และคณะ (2546)

^{2/} ดรุณี และคณะ (2554)

3. คุณภาพซากไก่ฟ้าหลวง

ลักษณะ	ค่าเฉลี่ย
น้ำหนักมีชีวิต (กรัม)	1,080.88
น้ำหนักซากอุ่น (กรัม)	821.68
เปอร์เซ็นต์ซากตัดแต่ง (%)	57.54
อก (%)	19.66
สะโพก (%)	22.80
น่อง (%)	18.86
สันใน (%)	5.60
ปีกบน (%)	8.52
ปีกล่าง (%)	8.50
เนื้อ	43.05
กระดูก	39.08
อวัยวะภายนอก (%)	
- หัว	3.54
- คอ	5.70
- แข้ง	4.51
- ขน	4.69
- เลือด	4.02
อวัยวะภายใน (%)	
- ตับ	2.04
- กิ่ง	3.45
- หัวใจ	0.57
- ม้าม	0.14
- ลำไส้	4.55

ที่มา: สัตูชัย และคณะ (2548)

4. คุณภาพเนื้อไก่ฟ้าหลวง

ลักษณะ	ค่าเฉลี่ย
ค่าความเป็นกรด-ด่าง (24 ชั่วโมงหลังฆ่า)	5.64
ค่าการนำไฟฟ้า (24 ชั่วโมงหลังฆ่า)	3.40
ค่าสีเนื้อ (เนื้อออก)	
- ความสว่าง (L*)	40.06
- ความเป็นสีแดง (a*)	9.04
- ความเป็นสีเหลือง (b*)	3.04
ค่าสีเนื้อ (สะโพก)	
- ความสว่าง (L*)	50.55
- ความเป็นสีแดง (a*)	4.43
- ความเป็นสีเหลือง (b*)	4.53
ความสามารถในการอุ้มน้ำ (เนื้อออก)	
- ค่าการสูญเสียน้ำขณะเก็บ (drip loss)	5.38
- ค่าการสูญเสียน้ำขณะทำละลาย (thawing loss)	4.05
- ค่าการสูญเสียน้ำจากการต้ม	18.26
- ค่าการสูญเสียน้ำจากการย่าง	15.93

ที่มา: สัตย์ชัย และคณะ (2548)

5. องค์ประกอบทางเคมีของเนื้อไก่ฟ้าหลวง

องค์ประกอบทางเคมี	เนื้อออก	เนื้อสะโพก
โปรตีน (%)	21.62	21.91
ไขมัน (%)	1.10	3.95
ความชื้น (%)	73.91	74.82

ที่มา: สัตย์ชัย และคณะ (2548)

แผนการผสมพันธุ์

การผสมพันธุ์ไก่ฟ้าหลวง ด้วยการจับพ่อพันธุ์ออกเป็น 25 สาย (Sire line) สายละ 1 ตัว พ่อพันธุ์แต่ละสายผสมพันธุ์กับแม่พันธุ์ 4 ตัว ด้วยวิธีผสมเทียม โดยการรีดเอาน้ำเชื้อสดจากพ่อพันธุ์มาผสมให้กับแม่พันธุ์ที่แยกขังในกรงตัวเดียว ในแต่ละแม่พันธุ์จะผลิตลูก 20 ตัว ลูกไก่ฟักออกมาแต่ละตัวจะทำหมายเลขติดไว้ที่ปีก การผสมพันธุ์จะหลีกเลี่ยงให้เกิดอัตราเลือดชิด (inbreeding) น้อยที่สุด มีแผนผังการผสมพันธุ์ ดังนี้

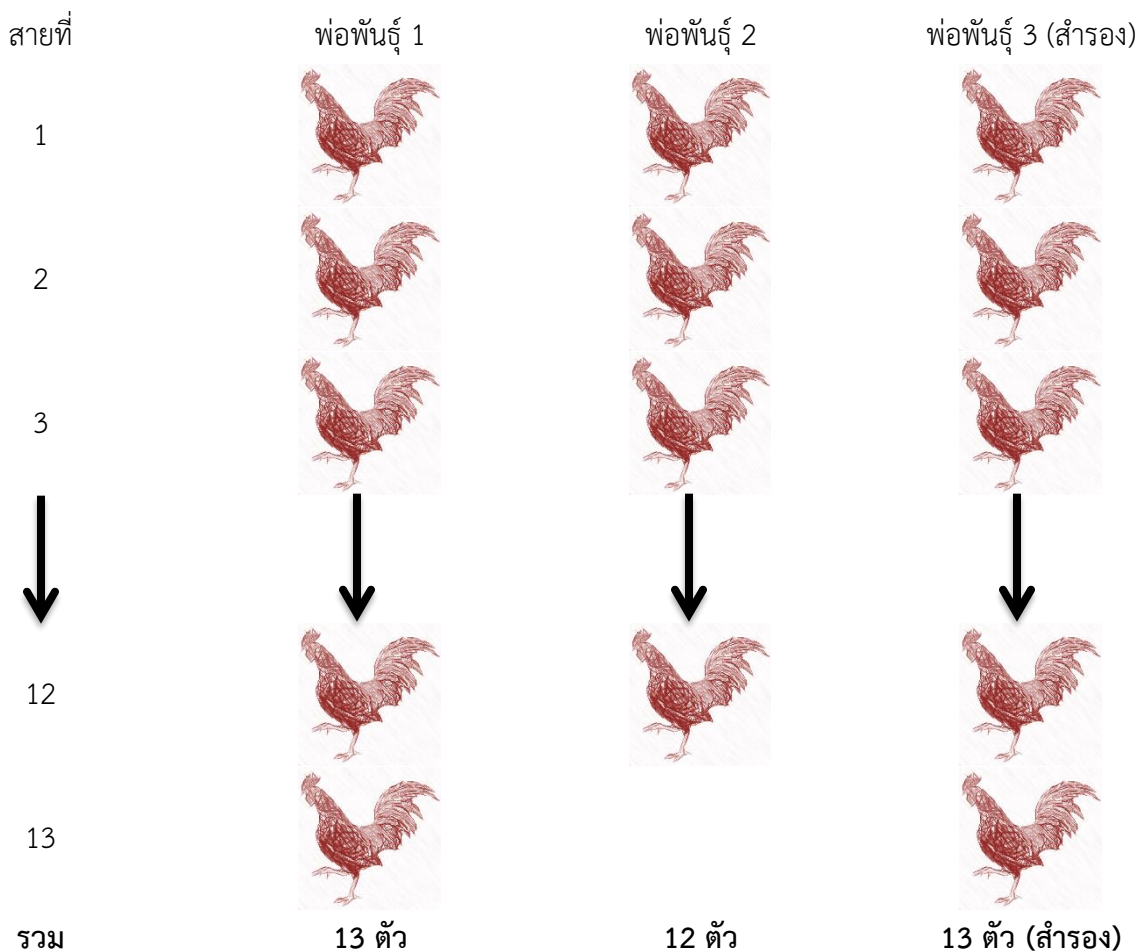
สายพ่อพันธุ์ที่	1	2	3	-----	25
จำนวนพ่อพันธุ์	1	1	1	-----	1 (P0)
	×	×	×		×
จำนวนแม่พันธุ์	4	4	4	-----	4
ผสมพันธุ์	↓	↓	↓		↓
จำนวนลูกเพศผู้	40	40	40	-----	40 (F1)
จำนวนลูกเพศเมีย	40	40	40	-----	40
คัดเลือก	↓	↓	↓		↓
พ่อพันธุ์	1	1	1	-----	1 (F1 - SELECTION)
	×	×	×		×
แม่พันธุ์	4	4	4	-----	4
ผสมพันธุ์	↓	↓	↓		↓
จำนวนลูกเพศผู้	40	40	40	-----	40 (F2)
จำนวนลูกเพศเมีย	40	40	40	-----	40

-
- - ทำซ้ำเช่นขั้นตอนเริ่มต้น แต่เวลาผสมพันธุ์
- ให้สลับสายพันธุ์กัน -
-
-

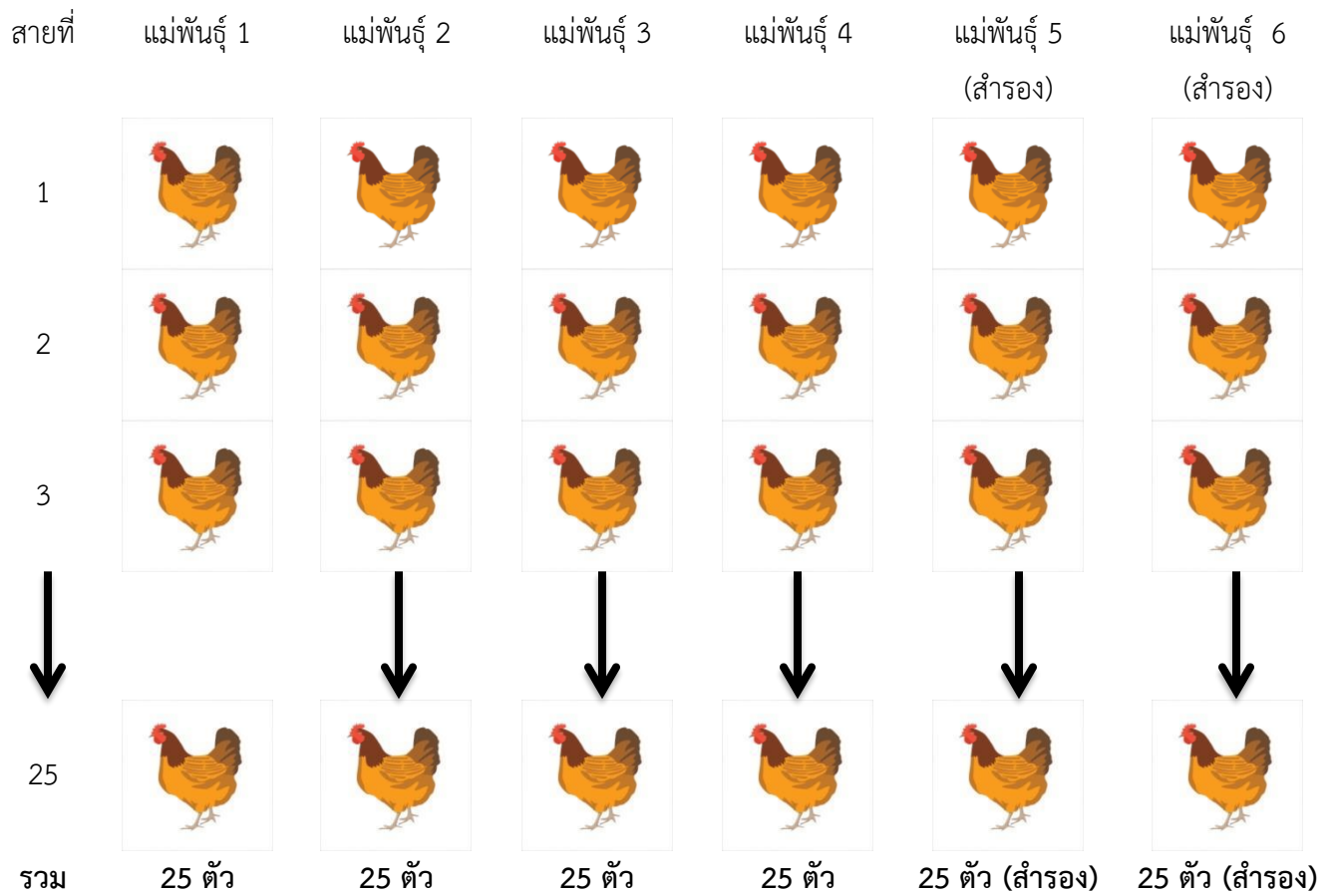
การคัดเลือกพันธุ์

การคัดเลือกพันธุ์ไก่ฟ้าหลวง โดยดูบันทึกของครอบครัว (family selection) ทั้งในเพศผู้และเพศเมีย โดยคัดเลือกจากครอบครัว (family) ที่ให้สมรรถภาพการผลิตสูงไว้ทำพันธุ์ในรุ่นต่อไป ซึ่งการคัดเลือกในสายพ่อพันธุ์จะเรียงลำดับลูกเพศผู้ที่เกิดในแต่ละชั่วอายุจากไก่ที่มีสมรรถภาพการผลิต (อัตราการเจริญเติบโต) สูงลงไปหาต่ำ จะมี 25 สายพ่อพันธุ์ จากนั้นคัดเลือกสายพ่อพันธุ์ที่มีสมรรถภาพการผลิตสูงสุด 13 สายแรก และในแต่ละสายพ่อจะคัดเลือกไก่เพศผู้ไว้ 3 ตัว (ใช้ เป็นพ่อพันธุ์ 2 ตัว สำรอง 1 ตัว) ก็จะได้ไก่ 25 สายพ่อพันธุ์สำหรับผลิตลูกไก่ในรุ่นต่อไป ส่วนในแม่พันธุ์จะมีการ คัดเลือกแบบ between-family selection คือ ในแต่ละสายพ่อพันธุ์จากแม่พันธุ์ 4 ตัวจะคัดลูกเพศเมียที่เกิดจากแม่พันธุ์ที่มีสมรรถภาพการผลิต (อัตราการเจริญเติบโตและ การให้ผลผลิตไข่) สูงกว่าไว้ 3 สาย แต่ละสายเก็บไก่ เพศเมียไว้ 2 ตัว รวมเป็นแม่พันธุ์ 6 ตัว (ใช้เป็นแม่พันธุ์ 4 ตัว สำรอง 2 ตัว)

1. แผนผังการคัดเลือกพ่อพันธุ์ 25 ตัว

2. แผนผังการคัดเลือกแม่พันธุ์ 100 ตัว

ฝูงไก่ฟ้าหลวง

การจัดการเลี้ยงดู

การเลี้ยงดูลูกไก่

ลูกไก่เมื่อแรกเกิด ขนที่คลุมตัวยังเป็นขนอ่อน ซึ่งป้องกันความหนาวเย็นไม่ได้ และจะมีขนจริงเมื่ออายุประมาณ 21 วัน จึงต้องมีการกักให้ความอบอุ่น

1. การกักลูกไก่โดยอาศัยแม่ไก่

เป็นการเลี้ยงแบบธรรมชาติ ที่ปล่อยให้แม่ไก่ฟักไข่และเลี้ยงลูกไก่เอง โดยแม่ไก่จะใช้การกางปีกกักให้ความอบอุ่นแก่ลูกไก่ ซึ่งแม่ไก่จะเลี้ยงลูกนาน 1 - 2 เดือน จึงจะหย่าลูก เพื่อกลับไปให้ไข่ใหม่ สำหรับลูกไก่ในช่วงเล็กควรมีรำ หรือ ปลายข้าว หรือ อาหารสำเร็จรูปเสริมให้กินบ้าง จะทำให้ทั้งแม่ไก่และลูกไก่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง มีอัตราการเลี้ยงรอดสูง

2. การกักลูกไก่ด้วยเครื่องกัก

โดยอุณหภูมิที่เหมาะสมในการกัก คือ 32 - 35 องศาเซลเซียส ใช้เวลาประมาณ 14 - 21 วัน การกักอาจใช้อุปกรณ์มาตรฐานซึ่งมีแหล่งให้ความร้อนจาก ขดลวดไฟฟ้า, ก๊าซ, หลอดไฟฟ้า หรือถ้าไม่มีอาจใช้กล่องกระดาษและหลอดไฟ 100 วัตต์ เป็นแหล่งความร้อนโดยให้ลูกไก่อยู่ในกล่องกระดาษ และเปิดหลอดไฟให้ในเวลาอากาศเย็นและตอนกลางคืน ส่วนตอนกลางวันอากาศมีความอบอุ่นก็นำลูกไก่ออก และนำกล่องกระดาษไปตากแดดให้แห้ง สำหรับในพื้นที่ที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ อาจกักลูกไก่โดยใช้ตะเกียงเจ้าพายุหรือเตาถ่าน

การเลี้ยงดูไก่รุ่น

การเลี้ยงไก่ในช่วงอายุตั้งแต่ฟักจนกระทั่งเริ่มให้ไข่ หรือเมื่อลูกไก่หย่าจากแม่ การเลี้ยงจะง่ายกว่าในระยะลูกไก่ การเลี้ยงไก่รุ่นรวมกันเป็นจำนวนมากในระบบฟาร์ม จะมีการจิกตีกันสูงกว่าไก่พันธุ์อื่นๆ การจิกกันในฝูงของไก่พื้นเมืองจะเริ่มตั้งแต่อายุ 3 สัปดาห์ขึ้นไป และรุนแรงมากช่วงอายุประมาณ 6 สัปดาห์ (แต่หลังจาก 8 สัปดาห์ปัญหานี้จะค่อยๆ หดไป) ทำให้มีปัญหาไก่สูญเสียจากการจิกกันตาย ต้องแก้ไขโดยการลดความเครียดต่างๆ ที่จะเกิดกับไก่ เช่น ลดความหนาแน่นของการเลี้ยง, เพิ่มถาดน้ำอาหารให้เพียงพอ, เพิ่มการถ่ายเทอากาศ, เปิดพัดลมในโรงเรือน, ตัดหญ้าสด ผักสดให้ไก่กินทุกๆ วัน และควรมีการคัดไก่ที่ด้อยในฝูง (ผอม, ตัวเล็ก, แคระแกร็น, หน้าอกแหลม) หรือสุขภาพไม่สมบูรณ์ออกจากฝูงให้เร็วที่สุด เนื่องจากทำให้เกิดความเครียดในฝูง เพราะจะโดนไก่ตัวอื่นๆ ไล่จิกตลอดเวลา และถ้าพบว่าไก่ในฝูงถูกจิกจนมีเลือดออก ให้ใช้ยาม่วง (เจนเซียลไวโอเลต) ฟ่น-ทา ให้ปิดสีแดงของเลือดให้หมด ไม่เช่นนั้นจะถูกจิกจนตาย เพราะไก่ชอบจิกสีแดง นอกจากนี้ ในช่วงอายุนี้อาหารต้องมีการปิดบนฝาถังไม่ให้ไก่กระโดดลงไปกินอาหารเพราะจะทับอัดแน่นในถังจนตัวข้างล่างตาย ซึ่งมักเกิดในช่วงกลางคืนช่วยเหลือไม่ทัน

การเลี้ยงไก่พ่อแม่พันธุ์

1. ในหมู่บ้าน

ต้องมีโรงเรือนสำหรับไก่ออนเวลากลางคืน และภายในโรงเรือนมีรังไข่ 1 ช่อง ต่อแม่ไก่ 1 ตัว จะปล่อยไก่พ่อแม่พันธุ์ออกนอกโรงเรือนในช่วงกลางวัน เพื่อคุ้ยเขี่ยหาอาหารกินเองตามธรรมชาติ และนำไก่กลับเข้าโรงเรือนในช่วงกลางคืน บริเวณพื้นที่ปล่อยควรมีแปลงหญ้าให้ไก่ได้จิกกิน และต้องรั้วรอบมิดชิดเพื่อป้องกันศัตรูที่จะมาทำร้ายไก่ เช่น สุนัข พังพอน หนู เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีน้ำสะอาดตั้งไว้ให้ไก่กิน และให้อาหารเสริมที่ทำได้วันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น

2. ระบบฟาร์ม

ไก่ฟ้าหลวง จะเริ่มให้ไข่ฟองแรกเมื่ออายุประมาณ 175 วัน แม่พันธุ์ไก่ต้องการอาหารประมาณ 90 กรัม/ตัว/วัน ส่วนไก่พ่อพันธุ์ต้องการอาหารประมาณ 120 กรัม/ตัว/วัน พื้นที่ในการเลี้ยง 2 - 4 ตัว/ตารางเมตร ในโรงเรือนต้องมีรังไข่ 1 ช่อง ต่อแม่ไก่ 4 ตัว การผสมพันธุ์ไก่ใช้อัตราส่วนพ่อพันธุ์ : แม่พันธุ์ = 1 : 8 - 10 การผสมพันธุ์มีแบบฝูงเล็กคือ ในคอกเดียวกันมีพ่อพันธุ์ 1 ตัว เนื่องจากพ่อพันธุ์อยู่รวมกันไม่ได้จะจิกตีกัน ส่วนแบบฝูงใหญ่ มีพ่อพันธุ์หลายตัวในคอกเดียวกัน ซึ่งการจัดการไม่ให้พ่อพันธุ์ตีกัน ทำได้โดยเลี้ยงไก่เพศผู้รวมกันมาตั้งแต่เล็ก ๆ หรือรวมไก่เพศผู้ที่อายุไม่เกิน 5 เดือน หรือถ้าจำเป็นต้องรวมไก่พ่อพันธุ์ช่วงที่ไก่โตเต็มที่แล้ว ก็ให้รวมกันในเวลาช่วงเย็นใกล้มืด ในบริเวณคอกที่โล่งกว้าง ซึ่งการผสมแบบฝูงเล็กจะยุ่งยากกว่าแบบฝูงใหญ่เพราะต้องแบ่งเป็นคอกย่อย และยังทำให้อัตราการผสมติดต่ำกว่า

อาหารของไก่

1. การเลี้ยงในหมู่บ้าน

การเลี้ยงไก่ของเกษตรกรในหมู่บ้าน ใช้อาหารที่หาได้ในครอบครัว เช่น เศษอาหาร, รำ, ปลายข้าว, เศษผักต่างๆ เป็นต้น เนื่องจากไก่สามารถหาอาหารตามธรรมชาติต่างๆได้เอง เช่น แมลง, ปลวก ฯลฯ แต่หากเลี้ยงไก่จำนวนมากและต้องการให้เจริญเติบโตดีขึ้น ควรมีการเสริมอาหารผสมให้กินเพิ่มเติม

2. การเลี้ยงในระบบฟาร์ม

ไก่ถูกเลี้ยงขังในคอก ต้องมีการให้อาหารที่มีภาชนะครบ โดยในระยะแรกของการเลี้ยง ควรใช้อาหารสำเร็จรูปที่มีขายในตลาดทั่วไปก่อน เมื่อมีประสบการณ์หลายปีค่อยมาพิจารณาการผสมอาหารเอง ซึ่งอาหารสำเร็จรูปของไก่ที่มีวางจำหน่ายมีเพียงอาหารไก่ไข่และอาหารไก่เนื้อ โดยอาหารไก่เนื้อเหมาะกับไก่ที่มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยประมาณ 50 กรัม/ตัว/วัน ส่วนอาหารไก่ไข่เหมาะสำหรับไก่ที่มีอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ย ประมาณ 15 กรัม/ตัว/วัน และเนื่องจากไก่ฟ้าหลวงมีการเจริญเติบโต 10-12 กรัม/ตัว/วัน ดังนั้น อาหารที่เหมาะสมจึงควรเป็นอาหารสำเร็จรูปสำหรับไก่ไข่ตามอายุต่างๆ ของไก่ เพราะนอกจากมีราคาถูกกว่าอาหารไก่เนื้อแล้ว ไก่ยังไม่ต้องเครียดในการขับโภชนะต่างๆ เช่นโปรตีนที่ได้รับเกินความต้องการออกจากร่างกาย

ปัญหาและการลดปัญหาในการเลี้ยงไก่

1. ในหมู่บ้าน

- การไข่อ่อนกัน ในรังไข่หรือฟัก 2 แม่ในรังไข่เดียว ซึ่งเป็นเรื่องพฤติกรรมของสัตว์ปีกที่ฟักไข่ได้เองตามธรรมชาติ จะมีอยู่ 10% ที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ ป้องกันได้โดยทำรังไข่ให้แคบลงขนาดพอดี กับตัวแม่ไก่ 1 ตัว
- การตายของลูกไก่สูง ให้ป้องกันโดยการจัดการเลี้ยงให้มีสุขลักษณะที่ดีต่อไก่ ทำวัคซีนป้องกันโรคทั้งพ่อแม่พันธุ์ และลูกไก่ มีโรงเรือนให้ไก่อาศัยตอนกลางคืน

2. ในระบบฟาร์ม

- การตายช่วง 0-16 สัปดาห์ ไม่ควรเกิน 2% การป้องกันทำคล้ายในหมู่บ้าน และไม่เลี้ยงไก่ปะปนกันหลายรุ่น ทำความสะอาด ฆ่าเชื้อโรงเรือน ก่อนเลี้ยงไก่ชุดใหม่อย่างน้อย 2 สัปดาห์ ไก่ป่วย อ่อนแอต้องคัดทิ้ง เพื่อรักษาไก่ส่วนใหญ่ไว้
- การให้น้ำและอาหารต้องให้เพียงพอ ที่สำคัญสัตว์แต่ละชนิดมีความต้องการโภชนาอาหารต่างกัน ฉะนั้นเมื่อเลี้ยงไก่ก็ต้องให้อาหารไก่ ห้ามใช้อาหารสุกร ภาชนะให้น้ำอาหารพอดีกับไก่ ถังน้ำ 1 ใบ/ไก่ 50 ตัว, ถังอาหาร 1 ใบ/ไก่ 25 ตัว (ถังน้ำต้องล้างทำความสะอาดเช้า-เย็น)

การลดอัตราการตายของลูกไก่

ลูกไก่พื้นเมืองทั่วไปที่เลี้ยงในหมู่บ้าน มีการสูญเสียเมื่อเลี้ยงถึงไกรุ่นถึงร้อยละ 25 - 40 (ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 80 พบในช่วงไก่อายุแรกเกิด ถึง 4 สัปดาห์) โดยสาเหตุการสูญเสียพบว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากโรคระบาดที่เป็นปัญหาสำคัญ (โรคนิวคาสเซิล, อหิวาต์เป็ด-ไก่, หลอดลมอักเสบติดต่อ, ฝีดาษ) แต่เกิดจากการจัดการพื้นฐานของการเลี้ยงดูของเกษตรกรในหมู่บ้าน เริ่มตั้งแต่เรื่องสุขลักษณะ เช่น ภาชนะให้น้ำไม่มีการล้างทำความสะอาด (ขณะที่ในระบบฟาร์มจะล้าง 2 - 3 ครั้งต่อวัน) ทำให้ภาชนะเหล่านี้จะอุดมไปด้วยตะไคร่หรือสิ่งสกปรกสะสมอยู่ นอกจากนี้สภาพพื้นที่ที่เลี้ยงไก่ของเกษตรกรโดยทั่วไปก็ไม่ถูกสุขอนามัย มีการปล่อยให้หากินตามบริเวณบ้านและสวน ซึ่งมีทั้งที่แฉะ, น้ำขังต่างๆ ดังนั้นการจัดการพื้นฐานให้ดี ร่วมกับการทำวัคซีน และถ่ายพยาธิภายใน-ภายนอกให้พ่อแม่พันธุ์ไก่ จะทำให้ลูกไก่ที่เกิดมามีภูมิคุ้มกันจากพ่อแม่ที่ถ่ายทอดผ่านไข่ฟักสู่ลูก ในช่วงอายุ 21 วันแรก ทำให้อัตราการตายของลูกไก่อ่อนข้างต่ำ เพราะไม่มีปัญหาเรื่องโรคระบาด ดังนั้น การทำวัคซีนป้องกันโรคในพ่อแม่พันธุ์ไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงในหมู่บ้าน น่าจะมีความสำคัญไม่แพ้การทำวัคซีนในลูกไก่ หรืออาจจะมีความสำคัญมากกว่าการทำวัคซีนในลูกไก่ด้วยซ้ำ เพราะการตายของลูกไก่ในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะตายในช่วงเล็ก ซึ่งแม้จะมีการทำวัคซีนป้องกันโรคตั้งแต่แรกเกิด กว่าที่ไก่จะสร้างระดับภูมิคุ้มกันโรคจากการทำวัคซีนแต่ละชนิดก็ต้องใช้เวลามากกว่า 14 วัน ซึ่งไม่ทันการหากมีการระบาดของโรคนั้นขึ้นในช่วงที่ยังไม่มีภูมิคุ้มกัน

การป้องกันโรค

การทำวัคซีนป้องกันโรคระบาดในไก่อย่างถูกวิธีและครบถ้วนตามโปรแกรม เป็นวิธีสร้างภูมิคุ้มกันโรค ทำให้ไก่มีสุขภาพแข็งแรง และลดอัตราการตายเมื่อเกิดการระบาดของโรคได้ นอกจากนี้การทำวัคซีนในพ่อแม่พันธุ์ยังสามารถส่งภูมิคุ้มกันไปสู่ลูกไก่ ทำให้มีอัตราการเลี้ยงรอดสูงขึ้น ซึ่งโปรแกรมวัคซีนไก่มีดังนี้

วัคซีน	อายุทำ (วัน)	วิธีทำ	ระยะคุ้มโรค
มาเร็กซ์	1	ฉีดเข้าใต้ผิวหนัง	ตลอดชีพ
นิวคาสเซิล	3	หยอดตาหรือจุ่ม	ทำซ้ำ 21 วัน
กัมโบโร	10	ละลายน้ำให้กิน	ตลอดชีพ
หลอดลมอักเสบติดต่อ	14	หยอดตาหรือจุ่ม	3 เดือน
นิวคาสเซิล	21	หยอดตาหรือจุ่ม	3 เดือน
ฝีดาษ	35	แทงปีก	1 ปี
อหิวาต์ไก่	75	ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ	3 เดือน

หมายเหตุ : วัคซีนมาเร็กซ์ ทำเฉพาะไก่ที่จะนำไปใช้เป็นพ่อแม่พันธุ์เท่านั้น

วัคซีนหลอดลมอักเสบติดต่อ, นิวคาสเซิล และอหิวาต์ไก่ ให้ทำซ้ำทุกๆ 3 เดือน

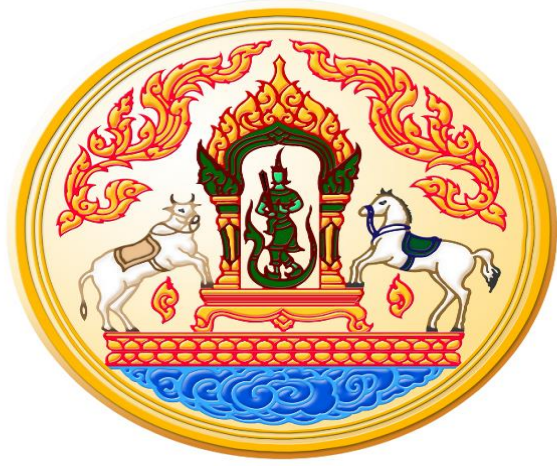
ถ่ายพยาธิภายในและภายนอกทุกๆ 3 เดือน

ลูกไก่ฟ้าหลวง

เอกสารอ้างอิง

- สัญชัย จตุรสิทธา อำนวย เลี้ยวธรรากุล และ นครินทร์ พรภิไธว. 2548. คุณภาพซาก และเนื้อ ของไก่แม่ฮ่องสอน ไก่ซีฟ้า และไก่ฟ้าหลวง สำหรับผลิตเพื่อการพาณิชย์. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อมูลนิธิโครงการหลวง, เชียงใหม่.
- อุดมศรี อินทรโชติ ไสว นามคุณ และ อำนวย เลี้ยวธรรากุล. 2546. การคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ไก่พื้นเมืองของ ท้องถิ่น (ไก่ฟ้าหลวง) สำหรับเลี้ยงในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือของประเทศไทย 1. สมรรถภาพการผลิตและ พารามิเตอร์ทางพันธุกรรมของไก่ฟ้าหลวงชั่วอายุที่ 1, น.434-444 ใน การประชุมวิชาการของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 41 สาขาสัตว สาขาสัตวแพทยศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ดรุณี ณ รัชย์ อำนวย เลี้ยวธรรากุล ศิริพันธ์ โมราถบ ชุศักดิ์ ประภาสวัสต์ วีระชัย ช่อไม้ และ ทวีศิลป์ จินด่าง. 2554. คู่มือการปฏิบัติงานสัตว์ปีก. กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์, กรุงเทพฯ.

กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการและสภากงรณ

69/1 ถนนพญาไท แขวงทุ่งพญาไท
เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร 10400

0-2653-4444

info@dld.go.th

